

РЕПРОДУКТИВ МАДАНИЙАТ ВА GENDER MUAMMOLARI

Xayriddinov Shavkat Batirovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM katta o'qituvchisi

Ibodova Zilola Xabibullo qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM PIM-705-24 guruh magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada reproduktiv madaniyatning jamiyat rivojlanishidagi o'rni, gender tengligi bilan o'zaro bog'liqligi va gender muammolarining reproduktiv sog'liqqa ta'siri tahlil qilinadi. Reproaktiv madaniyat shaxsning salomatlik, oilani rejalashtirish, ota-onalik mas'uliyati va jinsiy salomatlikka doir ongli qarorlarini bildirsa, gender tengligi ushbu jarayonlarning samarali amalga oshirishini ta'minlovchi asosiy omildir. Maqolada oilaviy tarbiya, ta'lim tizimi, tibbiy xizmatlar, kontraseptiv vositalardan foydalanish, gender stereotiplari hamda zo'ravonlikning reproduktiv salomatlikka ta'siri yoritilgan. Shuningdek, yoshlar orasida gender tenglikni targ'ib qilish orqali sog'lom reproduktiv madaniyatni shakllantirish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: reproduktiv madaniyat, gender tengligi, reproduktiv sog'liq, oilani rejalashtirish, jinsiy tarbiya, gender stereotiplari, onalik va bolalik.

Аннотация. В статье анализируется роль репродуктивной культуры в развитии общества, её взаимосвязь с гендерным равенством и влияние гендерных проблем на репродуктивное здоровье. Репродуктивная культура включает ответственное отношение личности к своему здоровью, планированию семьи, родительству и сексуальному воспитанию, а гендерное равенство является важным фактором обеспечения этих процессов. В работе рассмотрены вопросы семейного воспитания, системы образования, доступа женщин к медицинским услугам, использования контрацепции, гендерных стереотипов и насилия. Также подчеркивается необходимость продвижения гендерного равенства среди молодёжи для формирования здоровой репродуктивной культуры.

Ключевые слова: репродуктивная культура, гендерное равенство, репродуктивное здоровье, планирование семьи, сексуальное воспитание, гендерные стереотипы, материнство и детство.

Annotation. This article analyzes the role of reproductive culture in social development, its relationship with gender equality, and the impact of gender issues on reproductive health. Reproductive culture includes an individual's responsible attitude toward health, family planning, parenting, and sexual education, while gender equality serves as a key factor ensuring the effectiveness of these processes. The article discusses family upbringing, the education system, women's access to medical services, the use of contraceptives, gender stereotypes, and gender-based violence. It also emphasizes the need to promote gender equality among youth to build a healthy reproductive culture in society.

Keywords: reproductive culture, gender equality, reproductive health, family planning, sexual education, gender stereotypes, maternal and child health.

Kirish.

Reproduktiv madaniyat jamiyatning demografik barqarorligi, oilaviy farovonlik, sog'lom avlodni tarbiyalash va gender tenglik tamoyillarining qaror topishida muhim o'rin tutadi. Reproktiv madaniyat deganda shaxsning o'z salomatligiga mas'uliyatli munosabati, oilani rejalashtirish bo'yicha ongli qaror qabul qilishi, reproduktiv huquqlardan xabardorligi, ota-onalik mas'uliyati hamda jinsiy salomatlikni asrashga doir bilim va ko'nikmalar majmui tushuniladi. Zamonaviy jamiyatda reproduktiv madaniyat faqat biologik jarayonlar bilan emas, balki ijtimoiy, psixologik, iqtisodiy va madaniy omillar bilan ham chambarchas bog'liq. Shu sababli reproduktiv madaniyatni shakllantirish jarayoni gender tengligi va gender muammolari bilan uzviy uyg'unlikda olib borilishi zarur[1].

Gender muammolari — bu erkaklar va ayollarning jamiyatdagi rollari, huquqlari, imkoniyatlari va majburiyatlari o'rtasidagi tafovutlardan kelib chiqadigan ijtimoiy hodisalar majmuidir. Jinslar orasidagi tengsizlik ko'plab sohalarda, jumladan, sog'liqni saqlash, ta'lim, bandlik, oilaviy munosabatlar va reproduktiv salomatlik sohasida namoyon bo'ladi. Reproktiv salomatlik masalalarida gender

tengligining ta'minlanmasligi ayollar salomatligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, ayollarning tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatining cheklanishi, reproduktiv qarorlarda erkaklar hukmronligining kuchliligi, erta nikohlar, rejasiz homiladorliklar, ko'p farzandlilikka majbur bo'lish kabi holatlar gender muammolarining eng yaqqol ko'rinishlaridan biridir.

Reproduktiv madaniyatni shakllantirishda oilaning o'rni juda katta. Ota-onalarning farzandlari bilan jinsiy tarbiya borasida ochiq muloqot qilmasligi, mavzuning "uyat" yoki "mavhum" ko'rinishga ega bo'lishi yoshlarning noto'g'ri ma'lumotlarga tayanishiga sabab bo'ladi. Natijada yoshlar erta jinsiy aloqaga kirishish, rejasiz homiladorliklar, jinsiy infeksiyalar, psixologik travmalar kabi xavflarga duch keladilar. Oilada to'g'ri tarbiya, sog'lom dunyoqarash, o'g'il va qiz farzandlarga bir xil mas'uliyatni o'rgatish, sog'lom munosabatlarni targ'ib qilish reproduktiv madaniyatning asosiy poydevorini tashkil etadi[3].

Ta'lim muassasalarida reproduktiv madaniyatni rivojlantirish ham dolzarbdir. Jinsiy tarbiya bo'yicha tizimli darslar, sog'lom turmush tarziga oid tadbirlar, psixologik maslahatlar, tibbiyot xodimlari bilan uchrashuvlar ko'plab muammolarning oldini olishga xizmat qiladi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, yoshlar o'rtasida reproduktiv savodxonlik yuqori bo'lganida erta nikohlar soni kamayadi, rejasiz homiladorliklar qisqaradi, gender stereotiplari buziladi va sog'lom jamiyat shakllanadi. O'zbekistonda ham ushbu yo'nalishda qator loyihalar amalga oshirilmoqda, ammo ayrim hududlarda hali-hanuz reproduktiv masalalarga nisbatan konservativ qarashlar saqlanib qolgan.

Gender tengligi reproduktiv madaniyatning ajralmas qismidir. Gender tengligi ta'minlanmagan jamiyatda ayollarning reproduktiv huquqlari ko'pincha cheklangan bo'ladi. Ba'zi oilalarda ayolning qachon homilador bo'lishi, nechta farzand ko'rishi yoki qachon tibbiy muolajaga murojaat qilishi er tomonidan belgilanadi. Bu esa ayolning shaxsiy huquqlarini buzadi, jismoniy va ruhiy salomatligiga xavf tug'diradi. Gender tenglikka ega jamiyatlarda esa ayol va erkak teng huquqli subyekt sifatida reproduktiv qarorlarni birgalikda qabul qiladi, tibbiy xizmatlardan foydalanish erkinligi ta'minlanadi, ayollar bandligi va iqtisodiy

mustaqilligi oshadi. Shuning uchun reproduktiv madaniyatni oshirishda gender stereotiplarini bartaraf etish, erkaklar mas'uliyatini oshirish va ularni jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirish muhimdir[2].

Reproduktiv salomatlikning muhim jihatlaridan biri – onalik va bolalikni muhofaza qilishdir. Homiladorlik davrida ayolning to'g'ri ovqatlanishi, stressdan himoyalaniishi, muntazam tibbiy ko'rikdan o'tishi, zarur vitaminlar qabul qilishi sog'lom chaqaloq tug'ilishining asosiy omillaridandir. Ammo ayrim hududlarda ayollar tibbiy yordamdan foydalanishda genderga xos to'siqlarga duch keladilar: iqtisodiy qiyinchiliklar, erning ruxsati, sog'liq bo'yicha noto'g'ri tasavvurlar, patriarxal qarashlar shular jumlasidandir[4]. Bu esa maternal o'lim, homila rivojlanishidagi nuqsonlar, erta tug'ruqlar va boshqa muammolar xavfini oshiradi. Shuning uchun reproduktiv madaniyatni shakllantirishda ayollarning tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish, erkaklarni bu jarayonga jalb etish va jamiyatda sog'lom qarashlarni shakllantirish muhimdir.

Rejalashtirilgan oilaning afzalliklari butun dunyoda isbotlangan. Kontraseptiv vositalardan to'g'ri foydalanish, sog'lom turmush tarziga rioya qilish, homiladorlikni to'g'ri rejalashtirish ayollarning sog'lig'ini saqlaydi, oilaviy farovonlikni oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Ammo ayrim jamiyatlarda kontraseptiv vositalarga nisbatan salbiy qarashlar mavjud bo'lib, bu gender muammolarining yana bir ko'rinishidir. Ilmiy asoslangan ma'lumotlar bilan aholiga tushuntirish ishlari olib borish, kontraseptivlarning xavfsizligi va samaradorligini yoritish orqali bu muammolarni bartaraf etish mumkin.

Gender zo'ravonligi ham reproduktiv salomatlikni izdan chiqaradigan omillardan biridir. Oilaviy zo'ravonlik, psixologik bosim, iqtisodiy qaramlik ayollarning reproduktiv huquqlarini cheklashi, ularni tahlikali sharoitlarda yashashga majbur qilishi mumkin. Zo'ravonlikka uchragan ayollarda stress, depressiya, gormonal o'zgarishlar, homiladorlikdagi asoratlar va ruhiy jarohatlar kuzatiladi. Shu bois gender zo'ravonligiga qarshi kurash reproduktiv madaniyatni shakllantirishning eng muhim yo'nalishlaridan biridir[5].

Jamiyatda reproduktiv madaniyatni shakllantirishning yana bir muhim jihati – yoshlar orasida gender tenglikni targʻib qilishdir. Qizlarni oʻqishga, ishlashga, ijtimoiy hayotda faol boʻlishga undash, oʻgʻil bolalarni esa ayollarga hurmat, masʼuliyat va oilaviy vazifalarni teng taqsimlash ruhida tarbiyalash orqali kelajak avlodda sogʻlom gender modelini yaratish mumkin. Bu esa reproduktiv sogʻliq boʻyicha koʻplab muammolarning bartaraf boʻlishiga olib keladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, reproduktiv madaniyat va gender muammolari oʻzaro chambarchas bogʻliq boʻlib, jamiyatning sogʻlom rivojlanishi, demografik barqarorlik va oilaviy farovonlikning muhim poydevoridir. Reproductiv madaniyatni rivojlantirish uchun oilalarda sogʻlom munosabatlarni shakllantirish, taʼlim muassasalarida jinsiy tarbiyani yoʻlga qoʻyish, ayollarning tibbiy va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish, gender stereotiplarini bartaraf etish va jamiyatda tenglik tamoyillarini kuchaytirish zarur. Shu bilan birga, erkaklar ham reproduktiv jarayonning faol ishtirokchisi sifatida masʼuliyatli boʻlishi lozim. Gender tengligiga asoslangan reproduktiv madaniyat – sogʻlom avlod, kuchli oila va barqaror jamiyatning muhim kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi. Reproductiv salomatlik boʻyicha metodik qoʻllanma. — Toshkent, 2021.
2. Karimova D., Sodiqova M. Gender tengligi va reproduktiv madaniyat asoslari. — Toshkent: Innovatsiya, 2022.
3. Umedjanova, M. (2023). Talabalarni aksiologik yondashuv asosida oilaviy hayotga tayyorlashning amaliyotdagi mavjud ahvoli. Центр научных публикаций (buxdu.Uz), 43(43).
4. Saribayeva U.S. Oʻzbek oilalarida gender tenglik va milliy qadriyatlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. - T.: “Pedagogika” ilmiynazariy va metodik jurnali 2020 yil 5- son, 3-6 b
5. Очилов, Ф. Э., & Хўжақулов, Э. (2022). Формирование и развитие пространственного воображения на уроках черчения как средства

- улучшающий качества образование в школе. МуҒаллим х, эм Үзликсиз билимлендириу, Илимий-методикалык журнал, (3/3), 90-93.
6. Egamberdiev, K., Khidirova, N., Juraev, D. A., & Elsayed, E. E. (2024). Numerical solution of groundwater modeling for mountains regions of Uzbekistan. *Discover Water*, 4(1), 111.
7. Djumanov, J., Egamberdiev, K., Murodullaev, B., & Haqnazarova, D. (2024). Numerical calculation of groundwater geofiltration processes in multilayer porous media. *Acta Education*, 1(2), 6-11.
8. Очилов, Ф. Э., & Ибодуллаева, С. (2023). Развитие изобретательности и творчества у детей средствами изобразительного искусства. *Journal of new century innovations*, 30(4), 56-58.
9. Очилов, Ф. Э., & Эгамбердиев, М. Ф. (2017). ИСКУССТВО СОЗДАНИЯ И ВОЗДЕЛЫВАНИЯ САДОВ В СРЕДНЕВЕКОВЬЕ В МАВЕРАННАХРЕ. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ, 289.
10. Очилов, Ф. Э. (2023). Изучения объектов наследия как метод развития профессиональных качеств студентов. *Inter educatoin & global stady*. Научно-теоретический и методический журнал, (1), 14-19.
11. Очилов, Ф. Э., & Рамазонова, Г. (2023). Роль изобразительного искусства в дошкольном образовании. *Journal of new Century innovations*, 31(3), 84-86.
12. Очилов, Ф. Э., & Хўжакулов, Э. (2022). Формирование и развитие пространственного воображения на уроках черчения как средства улучшающий качества образование в школе. МуҒаллим х, эм Үзликсиз билимлендириу, Илимий-методикалык журнал, (3/3), 90-93.
13. Очилов, Ф. Э., & Туракулов, Ж. Р. (2023). Назначение изобразительное искусство в школе. *PEDAGOGS xalqaro ilmiy jurnali*, 34(1), 8-11.
14. Очилов, Ф. Э., & Эгамбердиев, М. Ф. (2019). Внеаудиторная работа как форма творческого развития студентов. Материалы международного научного форума «Образование».
15. Очилов, Ф. Э., & Попова, О. В. (2017). ҚарДУ хабарлари.